

مروری بر عوامل فردی و اجتماعی مرتبط با اشتیاق تحصیلی

۱-سمانه دشتی فردوئی ۲-محمد رضا تمنای فر

۱-دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه سراسری کاشان

۲-دانشیار گروه روانشناسی، دانشگاه سراسری کاشان

Samanehdashti7272@gmail.com

tamannai@kashanu.ac.ir

چکیده

پیشرفت تحصیلی و موفقیت تحصیلی دانش آموزان و عوامل مرتبط با آن از اولویت های پژوهش در حوزه آموزش و پرورش و روانشناسی تربیتی است. یکی از عوامل کلیدی موثر در موفقیت دانش آموزان مفهوم اشتیاق تحصیلی است. پیوند رفتارهای فراگیر و شرایط محیطی سبب ایجاد اشتیاق در فرد و موفقیت وی می شود. طی دهه های اخیر، مطالعات گسترده ای در مورد اشتیاق تحصیلی و عوامل موثر بر آن انجام شده است. بر اساس این پژوهش ها عوامل فردی و اجتماعی متعددی برای این مفهوم ارایه شده است. مفاهیمی که در این رابطه مطالعه شده اند، عبارت از عوامل اجتماعی از قبیل حمایت تحصیلی، جو روانی اجتماعی کلاس، یادگیری الکترونیکی، نقش معلمان و عوامل فردی از جمله انگیزش فرد و تاثیر جنسیت بر اشتیاق است. ارزیابی این عوامل و پیامدهای اشتیاق تحصیلی در پایان این پژوهش ذکر شده است.

واژگان کلیدی: اشتیاق تحصیلی، درگیری تحصیلی، دانش آموزان

۱-مقدمه

سازه اشتیاق تحصیلی به رفتارهایی که به یادگیری و پیشرفت تحصیلی مربوط است اطلاق می شود. این مفهوم یک ساختار نظری چندبعدی است که شامل سه مولفه رفتاری، عاطفی و شناختی می باشد. اشتیاق رفتاری به چیزی اطلاق می شود که یک دانش آموز انجام می دهد مانند مشارکت در مدرسه، تکالیف، فعالیت های فوق برنامه؛ اشتیاق عاطفی به چیزی اطلاق می شود که یک دانش آموز احساس می کند نظیر واکنش عاطفی به مدرسه و افراد و فعالیت های مرتبط به مدرسه و اشتیاق شناختی به چیزی اشاره دارد که یک دانش آموز فکر می کند نظیر سرمایه گذاری فکری مزان تلاش فرد می باشد(ویلکاکس^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). جدا از تاثیر اشتیاق بر موفقیت دانش آموزان، نتایج مطالعات طولی برسو و همکاران (۲۰۱۱)

^۱. Wilcox

و وانگ (۲۰۱۲) نشان داد که ساخت اشتیاق قابل تغییر و بهبود است، براساس این باور، برای محققان و مربیان مهم است که عواملی را مد نظر قرار دهند که ممکن است به بالا بردن و پرورش اشتیاق دانش آموزان در فعالیتهای مربوط به مدرسه و دانشگاهی کمک کنند که در نهایت نتایج عملکرد دانشجویان را افزایش می دهد. بسیاری از مطالعات تجربی تعدادی از سوابق انگیزشی و اجتماعی را پیشنهاد کرده اند که می تواند اشتیاق فعال دانشجویان را بهبود بخشد. سوابق انگیزشی شامل خودباوری و اهداف درونی فردو سوابق اجتماعی مانند حمایت والدین و معلمان از جمله آن ها است. در نتیجه، به نظر می رسد که آموزش و یا مداخله آموزشی هدفمند برای افزایش اشتیاق تحصیلی از ملزومات می باشد از جمله مکانیسم هایی که می تواند انگیزه فراگیران را افزایش دهد شامل بازخورد مثبت و تشویق، تقویت موفقیت و تسلط دانش آموزان، و استفاده از بازخوردهای اجتماعی می باشد (بندورا، ۱۹۸۶)

با توجه به عوامل اجتماعی، مکانیسم های حمایت معلمان، برای مثال، توسعه روابط خوب و حمایتی با دانش آموزان، قدردانی از تلاش دانش آموزان، و ارائه فرصت هایی برای تعامل بیشتر، حمایت والدین شامل موضوعات مربوط به مدرسه با فرزندان خود، ارائه تقویت مثبت در مورد فعالیت های مدرسه و مشارکت در حس شناسایی دانش آموزان با مدارس از جمله عوامل تاثیرگذار بهبود اشتیاق تحصیلی به شمار می رود. (الرشیدی و همکاران، ۲۰۱۶). با توجه به اهمیت عوامل اجتماعی بر میزان اشتیاق تحصیلی در این بخش به تفصیل به ارائه این موارد مهم می پردازیم.

۲- عوامل اجتماعی موثر بر اشتیاق تحصیلی

۲-۱ حمایت تحصیلی

حمایت تحصیلی از جمله عواملی است که با اشتیاق تحصیلی رابطه دارد. (مرادی؛ دهقانی زاده و سلیمانی خشاب، ۱۳۹۴). مهیا کردن هر منبعی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم موجب افزایش میزان رغبت و عملکرد تحصیلی می گردد حمایت تحصیلی به حساب می آید. این مفهوم جنبه های مختلفی مانند حمایت ابزاری (همکاری در انجام تکالیف)، حمایت عاطفی (مهیا کردن مشوق ها) و حمایت شناختی (انتقال اهمیت موفقیت های تحصیلی به دانش آموز) را در می گیرد. یک مفهوم چندبعدی است، ترکیب حمایت های معلم، دانش آموزان، معلم - والدین و والدین - همسالان از تحصیل دانش آموز، ترکیب هایی فراهم میکند که منبع و مشوقی برای افزایش میزان تمایل و اشتیاق دانش آموزان در مدرسه باشد. (ویتزل، ۱۹۹۸) از طرف دیگر، نبود هر کدام از این منابع چهارگانه میتواند باعث خسارات جبران ناپذیری به روند تحصیلی دانش آموزان باشد. (وانگ، برینکورت و اسکیل، ۲۰۱۳)

نوجوانانی که علاقه و اشتیاقی به درس ندارند و مدرسه را پیش از فارغ التحصیلی ترک می کنند ممکن است دارای حمایت تحصیلی پایین تری باشند، اثرات منفی تجربه های نامطلوب آنان مانعی برای رشد و موفقیت تحصیلی خواهد بود با این حال بزرگسالان حامی، مانند والدین و معلمان می توانند منابع کمک های عملی و حمایت عاطفی را فراهم کنند که به رشد خودکارآمدی و اشتیاق تحصیلی فرد می انجامد. (آماندار و می، ۲۰۲۱) وانگ و همکاران (۲۰۱۳) به رابطه مثبت حمایت معلمان با مشارکت بیشتر دانش آموزان در مدرسه و فعالیت های آن و همچنین کاهش رفتارهای مخرب دانش آموزان اشاره کرده اند. همچنین ویتزل (۲۰۰۳) به تأثیر رابطه با همسالان و حمایت آنها بر اشتیاق تحصیلی اشاره کرده است. حمایت تحصیلی به این دلیل موجب بهبود اشتیاق تحصیلی دانش آموزان میشود که تلاش مشارکت دانش آموزان در مدرسه و فعالیت های مدرسه را با تشویق توأم میکند. دانش آموزانی که احساس کنند از طرف والدین، دوستان و یا معلم مورد حمایت قرار میگیرند با اعتماد به نفس بالایی با تکالیف مدرسه مواجه شده و با چالش های مدرسه سازگار شوند که در بلندمدت میتواند میزان تمایل و اشتیاق آنها را افزایش دهد. در واقع دانش آموز در عین تلاش احساس امنیت و ارزشمندی میکند و مدرسه را به عنوان یک محیط امن و حامی درک میکند. درک حمایت تحصیلی از طرف معلم، والدین و همسالان توسط دانش آموز احساس تعلق آنها به مدرسه را افزایش و اشتیاق تحصیلی آنها را افزایش میدهد. اهمیت تعامل منابع

^۱. Bandura

^۲ Wang, Brinkworth, Eccles

^۳. Amanda Romey

حمایت تحصیلی (والدین، دوستان و معلم) در ایجاد رفتارها، احساسات و افکار مثبت را برخی از نظریه پردازان از جمله بندورا در نظریه شناخت اجتماعی و ریان و دسی در نظریه خود تعیین مورد تأکید قرار داده و به تأثیرات مثبت آن نیز اشاره داشته اند حمایت شناختی (انتقال اهمیت موفقیت های تحصیلی به دانش آموز) را در بر می گیرد. (وینترل، ۱۹۹۸)

فوردگیز (۱۹۹۲) بر چهار منبع اصلی پدر، مادر، همسالان و معلم تأکید می کند (به نقل از سامانی و جعفری، ۱۳۹۰) حمایت های تحصیلی به این علت موجب بهبود و افزایش اشتیاق تحصیلی دانش آموزان می گردد که مهیا کننده ارزشها و انتظارات در کلاس برای دانش آموزان است و تلاش فراگیران برای دستیابی به این ارزشها و انتظارات را با تشویق توأم می کند. در واقع دانش آموز در عین تلاش از امنیت کافی برخوردار بوده و خود را در معرض تهدید محیط نمی بیند و در گروه احساس ارزشمندی میکند. این احساس و عملکرد تنها به واسطه ی نوع رفتار معلم حاصل نمیشود، بلکه این موارد، دستاورد مجموعه ای از عناصر می باشد که در تعامل با یکدیگر هستند. (اسکینر و بلمونت، ۱۹۹۳) معتقدند که نیازها و اهداف فراگیران در مدرسه زمانی برآورده میشود که ساختار حمایتی لازم از طرف منابع حمایتی برای آنها وجود داشته باشد.

حمایت معلم، همسالان و والدین به دانش آموزان کمک میکند تا بین فعالیتهای یادگیری و اهداف و علاقه شخصی خود ارتباط برقرار کنند. وینترل (۲۰۰۳) نشان داد دانش آموزانی که رابطه مثبتی با همسالان و معلمان خود در مدرسه دارند و حمایت آنها را احساس میکنند هم از نظر رفتاری و هم از نظر شناختی اشتیاق بیشتری به مدرسه خواهند داشت. ویگا (۲۰۱۳) نشان داد که حمایت والدین از دانش آموزان نقش کلیدی در اشتیاق تحصیلی و سازگاری دانش آموزان دارد. محبت و روابط عاطفی پدر و مادر موجب می شود دانش آموزان بدون نگرانی و ترس از سرزنش و تنبیه شدن به ابراز وجود بپردازند. میزان تاثیر ارتباط خانواده بر اشتیاق و عملکرد تحصیلی فرزندان مسئله بسیار مهمی است؛ هرچه محیط خانوادگی پذیراتر، مهربان تر و دارای ارتباطات سالم تری باشد اشتیاق تحصیلی دانش آموزان به طبع آن افزایش می یابد (مومنی و همکاران، ۱۳۹۶) دانش آموزانی که درک می کنند که والدینشان از صلاحیت خود در دستیابی به اهداف آموزشی بیشتر حمایت می کنند. حس خودباوری قوی تری دارند و به لحاظ عاطفی و شناختی بیشتر درگیر فعالیت های آکادمیک می شوند. (اسکینر و همکاران، ۲۰۰۸؛ آماندا رومی، ۲۰۲۱)

۲-۲- جو روانی اجتماعی کلاس

کلاس درس به عنوان یک جامعه کوچک و فرعی از افراد متفاوتی تشکیل می شود که با ویژگیهای فردی، شخصیت، فرهنگ و تجارب متفاوتی وارد کلاس شده و جو روانی- اجتماعی متفاوتی بر کلاس حاکم میکنند. جو روانی- اجتماعی کلاس بیانگر ادراک فرد از موقعیت و محیط است و تعیین کننده نوع ارتباطات، تصورات و نگرش های دانش آموز نسبت به کلاس و مدرسه میشود. در صورتیکه این نگرش مثبت باشد پیامدهای مثبت و در صورتیکه منفی باشد پیامدهای منفی به همراه خواهد داشت. میشو و همکاران به تأثیرات مثبت جو روانی- اجتماعی کلاس در کاهش ترک تحصیل، غیبت از کلاس، مقاومت در مقابل معلم و همچنین افزایش علاقه و رضایت دانش آموزان از کلاس و یادگیری اشاره داشته اند درحقیقت جو مطلوب کلاس به مشارکت بیشتر دانش آموزان در کلاس درس، رابطه صمیمی بین معلم و دانش آموز، برخورداری دانش آموز از حمایت معلم در مواقع مشکل، برقراری نظم و مقررات در کلاس می انجامد. اگر جو روانی- اجتماعی کلاس مطلوب باشد زمینه قابت، همبستگی و انضباط دانش آموزان فراهم شده و منجر به افزایش اشتیاق تحصیلی دانش آموزان میشود. از طرف دیگر اشتیاق تحصیلی به عنوان مهمترین متغیرهای تأثیرگذار بر یادگیری دانش آموزان است که به عنوان میزان انرژی که یک فراگیر برای تکالیف مدرسه صرف میکند، تعریف شده است، تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد براساس نتایج پژوهشهای مختلف بین جو روانی- اجتماعی کلاس با اشتیاق دانش آموزان رابطه مثبت معناداری وجود دارد و رقابت، همبستگی، عدم برخورد و انضباط قدرت پیش بینی تغییرات اشتیاق تحصیلی را دارند. اگر دانش آموزان نظم و انضباط را در کلاس مشاهده کنند و با سایر دانش آموزان در ارتباط بوده و رقابت سالمی با هم داشته باشند میزان اشتیاق تحصیلی آنها افزایش پیدا خواهد کرد؛ بنابراین میتوان

۱. Wentzel

۲. Ford

۳. Skinner, Belmont

۴. Veiga

گفت که جو روانی - اجتماعی مطلوب کلاس می‌تواند منجر به افزایش اشتیاق تحصیلی دانش آموزان شود و جو روانی - اجتماعی نامطلوب نیز می‌تواند باعث کاهش اشتیاق تحصیلی و عدم حضور دانش آموزان در مدرسه و محیط های آموزشی شود (عبدی و خاصی، ۱۳۹۸)

۲-۳- نقش معلمان

اشتیاق دانش آموزان ارتباط مستقیمی با موفقیت تحصیلی دارد. نقش معلمان در تضمین اشتیاق دانش آموزان در فرایند یادگیری به منظور به حداقل رساندن ملالت و بی انگیزگی و به حداکثر رساندن یادگیری از اهمیت بالایی برخوردار است. اشتیاق دانش آموزان روپدادی خود به خود نیست و معلمان تاثیر بسیار بیشتری بر انگیزه و اشتیاق دانش آموزان خود دارند. رابطه نزدیک و حامی بین معلم و دانش آموز، استراتژی های یادگیری را تسهیل می کند و به نوبه خود خودباوری تحصیلی را ارتقا داده و اشتیاق به یادگیری را بهبود می بخشد؛ معلمان حامی، کسانی هستند که به دانش آموزان خود علاقه نشان می دهند، در مورد انتظارات خود روشن هستند و فرصت هایی برای تصمیم گیری درباره فعالیت های آکادمیک برای آنان فراهم می کنند (اسکینر و همکاران، ۲۰۰۸؛ وانگ واکلس، ۲۰۱۳). حمایت معلمان می تواند پی گیری اهداف و علاقه دانش آموزان به فعالیت های تحصیلی را افزایش دهد که منجر به تعامل در فعالیت های آموزشی می شود. همچنین یک معلم می تواند در افزایش اشتیاق تحصیلی دانش آموزان در معرض ترک تحصیلی نقش موثری داشته باشد. (آماندا رومی، ۲۰۲۱). مارزانو (۲۰۱۱) تاکید داشت اشتیاق تحصیلی در نتیجه برنامه ریزی دقیق معلمان و اجرای تعلیم و تربیت اصولی رخ می دهد. معلمان تاثیر قابل توجهی بر سطوح اشتیاق دانش آموزان در کلاس خود دارند؛ یک معلم باید توان تعیین سطح اشتیاق کلاس خود را داشته باشد. روابط مثبت و پذیرش دانش آموز توسط معلم انگیزه و موفقیت او را افزایش می دهد. همکاری معلمان برای برآورده کردن نیازهای دانش آموزان و ایجاد فرصت های مناسب برای یادگیری از وظایف معلمان است. معلمان کارآمد نقش خود را در کلاس درک می کنند و این توانایی را دارند تا آموزش خود را با نیازهای دانش آموزان خود تطبیق دهند و آن ها را در فرایند یادگیری دخیل سازند. به منظور بهبود یادگیری، معلم باید دانش آموز خود را بشناسد و رویکرد خود را مطابق نیاز او تطبیق دهد. جولیانو (۲۰۱۵) بر این باور است که تدریس بهبود یافته نیازمند تغییر در طرز تفکر معلم به دور از حفظ کردن مطالب مبتنی بر دانش، ارتباط، خلاقیت، همکاری، پرسشگری و نوآوری است تا دانش آموزان برای زندگی خارج از مدرسه آماده باشند و زمان آن رسیده به فکر اصلاح و تغییر سیستم آموزش سنتی و آماده سازی بهتر دانش آموزان برای مشاغل و خواسته های اجتماعی قرن بیست و یکم بپردازیم. توسعه حرفه ای معلمان در حال حاضر بیش از همیشه مورد نیاز دانش آموزان است تا آن ها را برای موقعیت های شغلی و نیازهای اجتماعی قرن بیست و یکم آماده سازند. اشتیاق کلید تحصیل موثر است و همکاری و ارتباط بین دانش آموزان و معلمان به افزایش اشتیاق دانش آموزان کمک می کند چرا که تاکید بر اهمیت یادگیری معلمان و دانش آموزان در کنار یکدیگر به منظور ایجاد و حفظ اصلاحات آموزشی است که برای رفع نیازهای دانش آموزان و بهبود انگیزه قابل توجه است. گام اولیه در این فرایند افزایش آگاهی معلم از اهمیت اشتیاق دانش آموز و تولید فعالیت های آموزشی معتبر، همکاری معلمان با یکدیگر و نظارت بر آموزش های هم اشتراک گذاری تجارب خود با همدیگر، تجربه با ایده های جدید است که دانش آموزان را تحریک و مشتاق کند. معلمان در مدارس موثر بر آموزش خود به شیوه منتقدانه نظارت دارند، در صورت نیاز، تغییراتی ایجاد می کنند و با یکدیگر کار می کنند تا نیازهای دانش آموزان خود را برآورده کنند. شناسایی نارسایی های دانش آموزان از عوامل بهبود انگیزه تحصیلی آنان می باشد یکی از دلایل اصلی دانش آموزانی که درگیر یادگیری نیستند این است که ممکن است با یک تصور قبلی که آن ها باهوش و تاثیرگذار نیستند به مدرسه بیایند، بنابراین آن ها قبل از قرار دادن در موقعیت آموزشی لازم است سطح انگیزه و خودباوری دانش آموزان را مورد سنجش قرار دهند و آموزش های لازم را برای کاهش الگوهای فکری مخرب آنان فراهم کنند چرا که نارسایی های مکرر دانش آموز سطح پتانسیل و انعطاف پذیری آنان را کاهش می دهد معلمان باید فعالیت های آموزشی را به اندازه کافی انعطاف پذیر کنند تا نیازهای دانش آموز را برآورده کنند و به اندازه کافی چالش برانگیز باشند که آن ها را درگیر نگه دارد. اشتیاق تحصیلی به راحتی در مدل انقلاب صنعتی به دست نمی آید، زیرا این سیستم به اندازه کافی انعطاف پذیری در زمینه تغییر محیط یادگیری برای برآورده کردن نیازهای هر فراگیر را مجاز نمی داند. با این حال معلمان برای افزایش میزان اشتیاق دانش آموزان می توانند آموزش مستقیم کمتری انجام دهند و بیشتر به عنوان تسهیل کننده منابع یادگیری عمل کنند. مسئولیت اصلی معلم، درگیر کردن دانش آموزان است، به آن ها اجازه می دهد تا احساسات خود را کشف کرده و یادگیری آن ها را به گذشته، حال و آینده در محیطی امن و حامی ارتباط دهند هنگامی دانش آموزان به طور فعال درگیر چیزی هستند که به آن ها اهمیت می دهند اشتیاق بیشتری برای انجام آن دارند؛ هنگامی که دانش آموزان انگیزه می گیرند، سطح اشتیاق آن ها افزایش می یابد که به رشد دانش آموز

به عنوان یادگیرنده کمک می‌کند. جنسن (۲۰۰۵) تحقیق خود را در زمینه توسعه مغز انسان انجام داد و به این نتیجه رسید که اشتیاق لازم است تا یادگیری رخ دهد. معلمان باید اهمیت اشتیاق دانش آموزان و فرصت‌های یادگیری ساختار دانش آموزان را بپذیرند که این به تغییر پارادایم در تفکر آن‌ها نیاز دارد. این تغییر در تفکر یک معلم نیاز به حمایت سیستم آموزشی آن کشور دارد در نتیجه برنامه ریزی دقیق معلمان و تغییر و تحول در سبک آموزش و ایجاد فرصت‌های متنوع یادگیری از عناصر اصلی در بهبود اشتیاق یادگیری دانش آموزان است. (جکسون، ۲۰۱۶)

۲-۴- نقش یادگیری الکترونیکی در اشتیاق

محیط یادگیری الکترونیکی در مدارس و دانشگاه‌ها به توزیع منابع آموزشی، پشتیبانی از ارتباط استاد - دانشجو، تسهیل یادگیری فراگیران، مدیریت پیشرفت یادگیری دانش آموزان و توانمندسازی دانش آموزان برای انجام دوره‌های یادگیری الکترونیکی کمک می‌کند. مجله بین‌المللی تکنولوژی آموزشی در آموزش عالی یادگیری الکترونیکی را به شرح زیر معرفی کرده است:

"محیط یادگیری الکترونیکی یک اکوسیستم آموزشی است که فن‌آوری دیجیتال را با فعالیت‌های آموزشی و یادگیری به عنوان یک نوآوری آموزشی مهم، با پیشرفت سیستم‌عامل مبتنی بر فن‌آوری، یکپارچه می‌کند." مزایای محیط‌های یادگیری الکترونیکی برای دانش آموزان و دانشگاه‌ها هزینه‌های قابل توجهی را برای آموزش فیزیکی و زیرساخت یادگیری حفظ می‌کنند و به دیجیتالی کردن محتوای درسی کمک می‌کنند تا به راحتی در هر نقطه و هر جایی و یکپارچه کردن محیط آموزشی جهانی سهیم باشند تجربیات یادگیری مبتنی بر فن‌آوری در آموزش و پرورش دانشگاه به دنبال تغییر الگوی آموزشی از مریب بودن، به راهبردهای یادگیری محور است.

فراگیران در سال‌های اخیر از آغاز زندگی تحصیلی خود، اغلب قبل از ورود به یک برنامه آموزشی، در دوره‌های آموزش الکترونیکی مشغول به تحصیل بوده‌اند. به عنوان مثال کیفیت بالای منابع یادگیری دیجیتال، تبدیل کلاس‌های سنتی به کلاس‌ها یا محیط‌های یادگیری ترکیبی را تحریک می‌کند و در نتیجه آموزش چهره‌به‌چهره را از طریق منابع یادگیری دیجیتال افزایش می‌دهد و تجربه یادگیری را به دانش آموزان پیشنهاد می‌دهد (وودز، بیکر و هاپر، ۲۰۰۴). این تغییرات نشان‌دهنده این ایده است که آموزش سنتی را می‌توان با استفاده از محیط‌های یادگیری الکترونیکی ارتقا داد. (کیم و همکاران، ۲۰۱۹)

برای رسیدن به نرخ بالای موفقیت تحصیلی دانش آموز، آموزش الکترونیکی شامل استفاده از فن‌آوری‌های دیجیتال جهت ساخت مطالب آموزشی برای آموزش و یادگیری و آموزش دوره‌های آموزشی می‌باشد. یادگیری الکترونیکی به سرعت با تعمیم و پیشرفت تکنولوژی‌های چند رسانه‌ای و شبکه مانند اینترنت پرسرعت، دستگاه‌های هوشمند و قابلیت‌های هوشمند سیستم‌های مدیریت یادگیری گسترش پیدا کرده است (آپاریسیو، ۲۰۱۸). از اتخاذ ساده آموزش تکنولوژی فرد به پذیرش پیچیده با استفاده از ثبت سخنرانی، گفتگوی آنلاین، هیات‌های بحث و خدمات شبکه اجتماعی، بخش آموزش عالی یادگیری ترکیبی را به عنوان یک هنجار برای بهبود اثرات استفاده از محیط‌های یادگیری الکترونیکی به عنوان رویکردهای فعال برای پیشبرد اشتیاق دانش آموزان اتخاذ می‌کند. به طور شگفت‌انگیز، این انواع پذیرش پویا سیستم‌های یادگیری الکترونیکی، نتایج متفاوتی را برای موفقیت تحصیلی دانش آموزان، مانند افزایش انگیزه و اشتیاق تحصیلی و افزایش رضایت از تجربه یادگیری و تفکر انتقادی را نشان می‌دهند. دستاوردهای علمی فراگیران توسط تجربیات یادگیری آنان پیش‌بینی می‌شود. دانش آموزانی که از محیط یادگیری الکترونیکی استفاده می‌کنند، عملکرد و رضایت بیشتری خواهند داشت همچنین یادگیری را بهبود می‌بخشد دانش آموزان می‌توانند از فضای الکترونیکی به شیوه‌ای سودمند برای ارتقای تحصیلی خود استفاده کنند، که بیشتر منجر به یادگیری جامع و عمیق می‌شود (چو لیو، ۲۰۰۵). مطالعاتی که استفاده از منابع آموزشی الکترونیکی برای کار آکادمیک را بررسی می‌کنند نشان دادند که تعداد قابل توجهی از دانش آموزان و دانشجویان به سیستم‌های یادگیری الکترونیکی دسترسی ندارند که لازم است بستر لازم برای بهره‌گیری همه دانش آموزان توسط دولت‌ها فراهم شود زیرا رویکردهای یادگیری ترکیبی که شامل مولفه‌های دوره آموزشی حضوری و آموزش الکترونیکی است، عملکرد دانش آموز را بهبود می‌بخشد.

محیط یادگیری الکترونیکی، به دانش آموزان اجازه می‌دهد تا در دوره‌های آکادمیک خود مشارکت بیشتری داشته باشند. اشتیاق تحصیلی در هر زمینه یادگیری از جمله دوره‌های صورت به صورت، آنلاین و ترکیبی مهم است. در بررسی تحقیقات مختلف ثابت شد که اشتیاق تحصیلی پیش‌بینی‌کننده قوی برای پیشرفت تحصیلی است. (کوتس، ۲۰۰۶). در مطالعه کیم، مجله بین‌المللی تکنولوژی آموزشی در آموزش عالی را مورد

بررسی قرار داد اشتیاق تحصیلی می تواند با استفاده از تکنولوژی برای اتصال دانشجویان، مربیان و محتوای درس برای تسهیل موفقیت تحصیلی افزایش یابد.

فراگیران می توانند از طریق یادگیری الکترونیکی در تجربیات تحصیلی خود توانمند باشند. تجارب یادگیری دیجیتال دانش آموزان، کیفیت یادگیری را با اجازه به آنها برای دسترسی آسان به پشتیبانی، امکانات و محتوای اضافی افزایش می دهند و با تسهیل تعاملات با مربی یا سایر دانشجویان همراه است. در موسسات آموزش عالی، آموزش الکترونیکی در افزایش تجربه های آموزشی از طریق ارائه مطالب درسی و حتی کل دروس، اهمیت بیشتری پیدا کرده است. از جمله مزایای استفاده از روش های یادگیری الکترونیکی انعطاف پذیری یادگیری از نظر زمان و مکان، اثربخشی دسترسی به دانش و اطلاعات، تعامل آموزشی دانش آموزان می باشد. همچنین یکی از مهم ترین تاثیرات مثبت استفاده از محیط های یادگیری الکترونیکی، فعال کردن فراگیر در فرایند یادگیری از طریق تعامل پویا است که مهارت های شناختی فرد را برای موفقیت تحصیلی افزایش می دهد. همچنین تجربیات واقعی دانش آموزان در پذیرش آموزش الکترونیکی می تواند به اشتیاق تحصیلی کمک کند. علاوه بر این، فراگیرانی که به مهارت های دیجیتالی خود برای کار تحصیلی خود اطمینان دارند، با امکانات بیشتری برای موفقیت تحصیلی در محیط های آموزشی مواجه هستند. با توجه به پیشرفت روز به روز دنیای تکنولوژی و فناوری های وب، نیاز به فراهم کردن فرصت هایی برای دانش آموزان جهت یادگیری و تطبیق منابع یادگیری الکترونیکی و زیرساخت به عنوان روشی برای تعمیق تجارب تحصیلی و افزایش اشتیاق آنان برای فعالیت های تحصیلی احساس می شود. همچنین مدارس و دانشگاه ها نیاز به آموزش و پشتیبانی دارند تا سطح به کارگیری از آموزش الکترونیکی برای اشتیاق و موفقیت تحصیلی را بدست آورند. به عنوان مثال، دانشگاه ها اخیراً سیستم های هوشمند با استفاده از پروفایل فراگیران برای پیش بینی عملکرد آتی آنان و تحلیل وضعیت فعلی شکاف های یادگیری اتخاذ کرده اند.

مهم تر از همه معلمان و اساتید دانشگاهی باید نیاز به یکپارچه سازی فناوری در دوره های خود را به رسمیت بشناسد و تلاشی برای ادغام محیط های یادگیری الکترونیکی در دانشگاه ها ایجاد نماید. محیط های یادگیری الکترونیکی در مکان های آموزشی باید ابزاری برای پشتیبانی از تلاش های دانش آموزان در کار تحصیلی خود باشند. علاوه بر این، آموزش الکترونیکی یکپارچه باید توسط مربیان همراه با تجربیات دانشجویان در زمینه پیگیری اشتیاق تحصیلی برای افزایش تاثیر آموزش عالی در دستاوردهای تحصیلی دنبال شود. به طور خاص، یادگیری ترکیبی یک رویکرد موثر برای افزایش نتایج یادگیری دانش آموز و رضایت تحصیلی در آموزش محسوب می شود (لوپز پرز و همکاران، ۲۰۱۱). معلمان باید در نظر داشته باشند که چگونه ابزارهای یادگیری الکترونیکی و زیر ساخت ها را در کلاس های درس و یادگیری دانش آموزان ادغام کنند. استفاده موثر از یادگیری الکترونیکی یک تجربه آکادمیک موفق را فراهم می کند که به هدایت مربی و رویکردهای آموزشی در محیط بستگی دارد (کیم، هانگ، سونگ، ۲۰۱۹).

۳- اشتیاق تحصیلی و عوامل فردی

۳-۱- اشتیاق و انگیزش

مفهوم انگیزش بر فرایندهای روانشناختی که بر هدف، انرژی و تداوم فعالیت انسان تاکید می کند مربوط می شود و به عنوان قدرتی تعریف می شود که فرد را در رسیدن به سطوح بالای پیشرفت و عملکرد و غلبه بر موانع هدایت می کند (ژانگ، ۲۰۱۵). طبق تعاریفی که از اشتیاق تحصیلی ذکر شد می توان گفت اشتیاق مبتنی بر انگیزش است چرا که در هر دو مفهوم تاکید بر بعد شناختی و عاطفی دارد. مارتین و همکاران اشتیاق و انگیزش را به عنوان انرژی و سائق می دانند که دانش آموز را درگیر می کند تا به طور موثری در فعالیت های تحصیلی عمل کند تعریف کرده اند. این دو مفهوم همپوشی زیادی با یکدیگر دارند که همین عامل موجب ابهام در مفهوم سازی هر دو سازه شده است. بسیاری از پژوهشگران بر اساس مشاهده دانش آموزانی که بر انگیزش می شوند اما الزاماً در فرایند یادگیری و تحصیل درگیر نمی شوند، انگیزش و اشتیاق را به عنوان دو سازه متمایز می دانند و معتقدند انگیزش تضمین کننده اشتیاق تحصیلی نیست چرا که انگیزش شدت انرژی شخص را توصیف می کند که با فرایندهای روانشناختی مرتبط است اما اشتیاق انرژی فعالی را توصیف می کند که به اصطلاح بین فرد و آن فعالیت پل می زند و آن انرژی را در عمل از خود نشان می دهد (کانن و لبرن، ۱۹۹۹؛ فارر و اسکینر، ۲۰۰۳).

نمونه هایی از مولفه های اشتیاق که در نظریات انگیزشی بر آن تاکید شده در جدول ذیل نشان داده شده است (باباپور، به نقل از اسد زاده و مرادی، ۱۳۹۶).

ابعاد اشتیاق در نظریه های انگیزشی

a.

نظریه های انگیزشی	اشتیاق رفتاری	اشتیاق عاطفی
نظریه اهداف پیشرفت	تلاش، پشتکار، مشارکت در تکلیف، تأخیر در انجام تکلیف	اشتیاق، علاقه، اضطراب
نظریه اسنادهای علی	تلاش، پشتکار در مقابل تسلیم شدن و کناره گیری	علاقه، خشم، غرور، شرم و گناه
نظریه انگیزش درونی	پشتکار، مشارکت در تکلیف	علاقه، لذت
نظریه کنترل ادراک شده اسکینر	شروع به فعالیت، خود تعیین گری، تلاش و پشتکار	لذت، علاقه، اشتیاق
نظریه درماندگی آموخته شده	انفعال، شکست در واکنش، بی علاقهگی تسلیم اجتنابی	اندوه، ناراحتی
نظریه خودکارآمدی بندورا	شروع عمل، صرف تلاش	اضطراب، تسلیم
نظریه خود تعیین گری (دسی و رایان)	مشارکت و پشتکار در مقابل کناره گیری	علاقه، لذت و اشتیاق در مقابل اضطراب، خشم و تکرار

۳-۲- اشتیاق و جنسیت :

اشتیاق تحصیلی به عنوان یک پدیده فرا ساختاری در نظر گرفته می شود که ممکن است در پاسخ دهندگان زن و مرد متمایز باشد و براساس ویژگی های آن ها متفاوت باشد. محققان دریافتند که جنسیت عاملی است که تاثیر معناداری بر اشتیاق دانش آموزان دارد یافته های مختلف نشان می دهد دختران در مقایسه با پسران دارای اشتیاق تحصیلی بالاتری هستند. (پرکمن و همکاران، ۲۰۲۱). پژوهش های عبید و

اختر(۲۰۲۰) موسیوند(۱۳۹۹)، برقی و همکاران(۱۳۹۸) و زاهد بابلان و همکاران(۱۳۹۸)، چاس^۲ و همکاران(۲۰۱۴)، ایدس^۳(۲۰۱۴)، وانگ و اکلس^۴(۲۰۱۳)، وازیه مینتز^۵(۲۰۰۷) از این فرض حمایت می کند.

لی ژو(۲۰۱۸) در تحقیق خود نشان داد که مردان اشتیاق تحصیلی پایین تری نسبت به زنان دارند و دانش آموزان پسر در معرض خطر ترک تحصیل و بی اشتیاقی هستند چراکه درگیری انطباقی کمتری نسبت به دختران نشان دهند با این حال پسران در مقایسه با دختران عزت نفس بالاتری دارند و همین مورد باعث شده پسران با نمره بالاتر کمتر تمایل به شرکت فعال در کلاسهای آموزشی را داشته باشند و همچنین از آنجا که دختران به طور معمول حمایت اجتماعی بیشتری دریافت می کنند به طبع اشتیاق تحصیلی بالاتری نیز دارند و بیشتر از پسران در فعالیت های مدرسه مشارکت دارند و نمره بالا در اشتیاق عاطفی و رفتاری در دختران می تواند به دلیل برقراری روابط مثبت با همسالان، مقبولیت بین همسالان، کارآمدی در حل مسئله، سازگاری اجتماعی و مدیریت هیجانی باشد. بنابراین معلمان باید بر پسران نظارت کنند تا به آنها در یادگیری و همچنین افزایش درگیری در کلاس کمک کنند. همچنین سیاست گذاران باید اشتیاق تحصیلی دانش آموزان را در حین توسعه سیاست های آموزشی مدنظر قرار دهند زیرا بر پیشرفت تحصیلی آنان تاثیر می گذارد. (عبید و اختر، ۲۰۲۱؛ ویلکاکس، ۲۰۱۸؛ موسیوند، ۱۳۹۹)

۴- پیامدهای اشتیاق تحصیلی

۴-۱ پیشرفت تحصیلی

اتکینسون(۱۹۹۸) پیشرفت تحصیلی را به عنوان توانایی آموخته شده فراگیر در امور مربوط به تحصیل معرفی می کند که به وسیله آزمون های استاندارد شده تحصیلی مورد سنجش قرار می گیرد(کردلو و بهرنگی، ۲۰۲۰) عوامل مختلفی در پیشرفت تحصیلی و یادگیری دانش آموزان موثر است و از جمله پیامد مهم اشتیاق تحصیلی پیشرفت تحصیلی خواهد بود.(مرادی و همکاران، ۲۰۱۹؛ پیرانی، ۲۰۱۶؛ به نقل از ابوطالبی، ۱۳۹۹)

۴-۲ ترک تحصیل

از مسائل گریبان گیر سیستم آموزشی در همه مقاطع به ویژه مقطع متوسطه ترک تحصیل است که موجب به هدر رفتن نیروی انسانی و هزینه های صرف شده می شود. عوامل فردی و اجتماعی مختلفی در ترک تحصیل نوجوانان تاثیرگذار است. افت انگیزه و کاهش اشتیاق لازم برای فعالیت های مدرسه می تواند از پیامدهای مهم ترک تحصیل در دانش آموزان باشد. چرا که نقطه مقابل اشتیاق، بی میلی و بی رغبتی و فرسودگی تحصیلی است و محصول بی انگیزگی به تحصیل، افت و ترک تحصیل خواهد بود. پژوهش های مختلف نشان داده اند که بین اشتیاق تحصیلی و ترک تحصیل رابطه منفی وجود دارد(قدم پور، فرهادی و بیرانوند، ۱۳۹۵). هرچه دانش آموزان اشتیاق بیشتری به تحصیل داشته باشند، تعهد بالاتری در زمینه اهداف آموزشی خواهند داشت (جنیفر، ۲۰۱۵؛ به نقل از حیرانی و موسوی، ۱۴۰۱)

منابع

منابع فارسی

برقی ایرانی، زیبا، بگیان؛ کوله مرزی، محمدجواد؛ مرادی، آسیه؛ نجاتی، نعمت اله.(۱۳۹۸) ساختار عاملی تاییدی و ویژگی های روان سنجی پرسشنامه چندبعدی اشتیاق دانشجویان. مطالعات آموزش و آموزشگاههای.

- ۱ . Chase ۲
- ۱ . Eades ۳
- ۱ . Wang and Eccles ۴
- ۱ . Yazzie-Mintz ۵
- ۱ . Abid, N., & Akhtar ۶

عبدی، علی و خاصی، پرستو، ۱۳۹۸، بررسی رابطه جو روانی اجتماعی کلاس و خودکارآمدی با درگیری تحصیلی در دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر ملکشاهی، نخستین همایش بین المللی تدبیر علوم مدیریتی، تربیتی، اجتماعی و روانشناسی در افق ایران موسیوند، محبوبه. (۱۳۹۹). تفاوت‌های جنسیتی در نظام ارزشی، اشتیاق، شایستگی اجتماعی و سبک‌های شناختی دانشجویان. *مطالعات اجتماعی روان شناختی زنان*

منابع لاتین

Alrashidi, O., Phan, H. P., & Ngu, B. H. (2016). Academic Engagement: An Overview of Its Definitions, Dimensions, and Major Conceptualisations. *International Education Studies*, 9(12), 41-52

Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59-109.

Wong, P. T. (2014). Viktor Frankl's meaning-seeking model and positive psychology. In *Meaning in positive and existential psychology* (pp. 149-184). Springer, New York, NY.

Yuen, M., Chung, Y. B., Lee, Q. A., Lau, P. S., Chan, R., Gysbers, N. C., & Shea, P. M. (2020). Meaning in life and school guidance programs: Adolescents' voices from Hong Kong. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 20(3), 653-676.

Romey, A. (۲۰۲۱). The Influence Of Concept-Based Instruction On Student Academic Engagement.

Kim, H. J., Hong, A. J., & Song, H. D. (2019). The roles of academic engagement and digital readiness in students' achievements in university e-learning environments. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 1-18.

Jackson, S. (2016). Based Teaching Strategies: Improve Engagment, Student Achievement and Promote Lifelong Learners (Doctoral dissertation, City University of Seattle).

Perkmann, M., Salandra, R., Tartari, V., McKelvey, M., & Hughes, A. (2021). Academic engagement: A review of the literature 2011-2019. *Research Policy*, 50(1), 104114.

Abid, N., & Akhtar, M. (2020). Relationship between academic engagement and academic achievement: an empirical evidence of secondary school students. *Journal of Educational Research*, 23(1), 48.

Branden, N. (2021). The power of self-esteem. Health Communications, Inc.

Zhao, H., Li, X., Zhou, J., Nie, Q., & Zhou, J. (2020). The relationship between bullying victimization and online game addiction among Chinese early adolescents: The potential role of meaning in life and gender differences. *Children and Youth Services Review*, 116, 105261.

اولین کنفرانس ملی

تازه های روانشناسی تکاملی و تربیتی

The first conference on **developmental and educational psychology**

CIVILICA

Wilcox, G., McQuay, J., Blackstaffe, A., Perry, R., & Hawe, P. (2018). Supporting academic engagement in boys and girls. *Canadian Journal of School Psychology*, 33(3), 179-192.